

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

לכבוד: ח"כ איילת שקד, שרת המשפטים.

העתק: ח"כ גילה גמליאל, השרה לשוויון חברתי.

ח"כ יפעת שאשא ביטון, יו"ר הוועדה המיוחדת לזכויות הילד.

20.11.2016

שלום רב,

### יום הילד הבינלאומי - ילדי ההורים הגרושים

לכבוד יום הילד הבינלאומי (20.11.2016), בחרנו להציג את עמדתנו לקידום טובת ילדי ההורים הגרושים בשני הנושאים המרכזיים: חזקת הגיל הרך ומזונות ילדים.

בנוסף, בחרנו להציג מספר נושאים "קטנים" אך לא פחות חשובים, אשר לגביהם אין ויכוח בצורך בקידומם.

**ממשלת ישראל יכולה בקלות רבה, במהלך מהיר, לבחור לקדם את טובת כלל ילדי ההורים הגרושים ובמקביל את טובתם של שני הורי הילד, אמהות ואבות כאחד.**

אנו קוראים לשרת המשפטים להתעלות, לשים את מאבקי המגדר והגופים בעלי אינטרס זה או אחר בצד, **לוותר על הרעיון המיותר להקים ועדה נוספת לבחינת הנושא ולקדם בצורה מקצועית ונקיה חוקים אשר יקדמו תפיסה חברתית בה טובת הילד היא החשובה מכל.**

ביטול חזקת הגיל הרך ואי קביעת מעמדות הוריים מפלים (למשל, על ידי קביעת אחריות הורית משותפת), לצד יישום נוסחה שקופה, שווה לכל הדתות ולא מגדרית לקביעת דמי מזונות ילדים, בהתאם להכנסות שני ההורים וחלוקת זמני השהות, הוא הבסיס לצמצום מאבקי ההורים הגרושים על גבם של הילדים.

### **חזקת הגיל הרך**

מדינת ישראל, בהשאירה את "חזקת הגיל הרך" על כנה, שולחת את הורי הילד למלחמה על ילדם, מלחמה אשר מתרחשת כשההורים נמצאים במשבר אישי עמוק, כך שההורים עצמם לא בהכרח ערים למשמעות ולהשלכות מלחמה זו, אשר סותרת את טובתו של הילד עליו ובגינה מתרחשת אותה מלחמה.

הורים שמגיעים כיום לבתי המשפט מחויבים להשתתף ב"מאבק ההגדרה". מי יהיה ההורה המנצח, השולט, מי יקבל את החזקה על הילדים ומי יסומן כהורה משני, והכל בחסות ובעידוד המדינה אשר שולחת את ההורים למלחמה המיותרת. זה, יחד עם נושא המזונות, הוא לב המאבק בין ההורים.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

האם הכרעה בין ההורים מחויבת המציאות? האם זו הדרך הראויה להתמודד ולסייע למשפחות בהליכי גירושים ולילדים שהם שותפים אילמים להליך?

אל לנו להתעלם מהעובדה שעיוות זה מעצב עם הזמן את תפיסת הילדים והדרך בה הם רואים הורות בכלל ואת הוריהם בפרט, ובהמשך את עצמם כבני זוג וכהורים.

הגדרה הורית שווה היא הכרזה בפני הילדים, המשפחה והחברה כולה, שהורותם של שני ההורים חשובה ומשמעותית לילדים.

ברגע שחוקי המשחק ישונו, ולשופטים לא יהיה יותר הצורך לקבוע הגדרה הורית כזו או אחרת, המדינה מכריזה בקול רם וצלול שהיא מחבקת את שני ההורים וכי המאבק על ההגדרה ההורית תם. הוא לא יהיה בשיח. בכך פעלנו בעיקר לטובת הילדים, ובנוסף – גם לטובת ההורים.

טובת הילד אחת היא. זכותו של כל ילד, בהתאם לאמנה הבין לאומית לזכויות הילד, בהתאם למחקרים עדכניים בחקר התפתחות הילד, ובהתאם להגיון הפשוט, שטובתו ודעתו יהיו השיקול היחיד בעת בחינת חלוקת האחריות ההורית בין הוריו, בהתאם למיחד את הילד המסויים והתא המשפחתי שלו ולא בהתאם לחזקות כוללניות כאלו או אחרות או לצורך קידום סדר יום כזה או אחר שאינו קשור לטובתו של הילד.

רבות דובר בשיח הציבורי והמשפטי על טובת הילד ומשמעותה. בגלל ההשלכות השונות והרבות של הליך הגירושים, שולבו בדיון אינטרסים הזרים לטובתו של הילד. גירושים הפכו בשנים האחרונות לזירה למאבק מיותר בין ארגוני נשים לארגוני אבות, והוויכוח הפך בעיקרו לפוליטי, לא ענייני, כשהילד בשר ודם, זה שנמצא בלב הסערה ועל גבו מתרחש הויכוח והמאבק, נשכח.

נדרש בדחיפות תיקון לחוק. החוק החדש לא אמור לשקף מצב חברתי שאבד עליו הכלח של חלוקה מגדרית לתפקידים ההוריים, מצב היוצר מאבקי מגדר ואגו. מטרתו אמורה לאפשר קידום תפיסה חברתית האומרת שלילד חשובים שני הוריו, ושאסור לנו כחברה לקבע בחוק תפקידים הוריים שלא פועלים לטובתם של הילד וההורים כאחד.

**תפקיד הממשלה הוא לקדם חוקים שהם מעבר לכאן ולעכשיו, חוקים שיצעידו את החברה קדימה.**

### חלופה לחזקת הגיל הרך

החלופה לחזקת הגיל הרך חייבת להיות כזו שתצמצם ככל שניתן את מריבות ההורים הגרושים ושתקדם שינוי חברתי. ביטול חזקת הגיל הרך משמעו ביטול החשיבה הארכאית לפיה "ילד שייך לאמא". להענתק הגדרה (מדובר על הגדרה בלבד) זהה להורים משמעות מהותית לשיתופו של האב בהורות על הילד, בהקלת נטל עול גידול הילדים מעל כתפי האם, ובהבנה של שני ההורים שאין הורה ששולט בילד ויכול לעשות בו כרצונו.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

פועל יוצא הוא שינוי הנורמות החברתיות ביחס למקומו של כל אחד מההורים בחיי ילדיו. קבלה רחבה יותר של נשים כעצמאיות וקרייריסטיות, וקבלה רחבה יותר של אבות כמטפלים ומעורבים בגידול הילדים. ובעיקר - הטמעת ההבנה שלילד מאד חשובים שני הוריו גם יחד כמקדמים את התפתחותו ותפיסתו את עצמו.

### מהות הבעיה

כיום משמורת משותפת מכילה שני רכיבים: הגדרה הורית זהה וגם זמני שהות שווים (או קרובים לכך). וזהו שורש הבעיה, החיבור המיותר והלא נכון בין הגדרת ההורים (ככותרת בלבד להסכם הגירושין), אשר ראוי שתמיד תהיה זהה, אמא ואבא, לבין חלוקת זמני השהות, אשר חייבת להיות מותאמת לצרכים, ליכולות ולרצונות של כל משפחה ומשפחה, ומתוך כך לא בהכרח תהיה שווה. חיבור זה הוא הגורם למלחמות ההורים.

הבעיה היא שכיום מקובל שרק כאשר נקבעים זמני שהות שווים ניתן להמליץ על משמורת משותפת, כלומר על הגדרה הורית שווה. למעשה בכל המקרים בהם לא נקבעים זמני שהות שווים הגדרתו ההורית של האב נלקחת ממנו!

### ועדת שניט - מסלול חדש

המלצת ועדת שניט לאחריות הורית משותפת לא נועדה לתקן מהמורות בכביש, אלא לסלול ולעבור לכביש חדש.

הוועדה לא ממליצה על תיקונים קוסמטיים חסרי משמעות כגון שינוי גיל החזקה, פשרה פוליטית שלא רק שאינה מקדמת את טובת הילד אלא מחזירה אותנו אחורה ומרעה את המצב הקיים שכן כיום שופטי בתי המשפט למשפחה אינם פוסקים בהתאם לחזקה אלא בהתאם לטובתו של הילד בכל מקרה ומקרה.

### לא לזמני שהות שווים לכולם

חלק מאנשי המקצוע בתחום וחברי הכנסת סבורים שביטול החזקה משמעה חלוקת זמני שהות שווים לכל הילדים, כולל לתינוקות רכים אשר עדיין יונקים. **כמובן שלא כך הוא.**

גם היום כל מקרה נבדק לגופו וכך יהיה גם אחרי ביטול החזקה. חלוקת זמני שהות שווה גורפת, כחזקה, לכל המשפחות, אינה פועלת לטובת הילד ואינה ישימה. כל משפחה היא עולם ומלואו ואת זמני השהות יש לקבוע בהתאם לפרמטרים שונים כגון גיל הילד, מרחק מגורים, רצון כל אחד מההורים, שעות עבודה של ההורים וכמובן רצון הילד בהתאם לגילו ובגרותו.

חשוב להבין שההתייחסות שלנו כמבוגרים לשני בתים, שני חדרים ובעיקר שתי מיטות היא כאל קושי. אך ילדים, וככל שהם צעירים יותר כך השינוי עבורם קל יותר, לרוב מסתגלים לשני בתים ללא כל בעיה. מעשית, לינות מפחיתות את מספר המעברים ואף הופכות אותם לקלים יותר מבחינת הילד, מאחר ורוב המעברים נעשים באמצעות מוסד החינוך ולא ישירות.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

### מחלקת המחקר של הכנסת

בעקבות ההתנגדות שעוררו המלצות ועדת שניט בקרב ארגוני הנשים הזמינה ח"כ זהבה גלאון סקירה בנושא "חזקת הגיל הרך בישראל ובעולם"<sup>1</sup>.

כבר בפתיח מציינת הסקירה כי:

"מאז אמצע המאה ה-20 ירדה קרנה של חזקת הגיל הרך בעולם. השינוי התרחש על רקע התפתחות מגמות אידיאולוגיות של שוויון בין המינים ושל שלילת האפליה ביניהם, ומגמות פרקטיות של יציאה מוגברת של נשים לעבודה, בניגוד לפרדיגמה של אימהות המקדישות את כל זמנן לבית ולילדיהן. לפיכך, במדינות שונות הוחלפה דוקטרינת הגיל הרך בדוקטרינות ניטרליות של בחינת טובת הילד בכל מקרה לגופו (Best interest of the child)".

### 3 אפשרויות עלו עד היום כאופציות להחלפת חזקת הגיל הרך:

1. צמצום גיל החזקה, כאשר המספרים שעלו עד כה "בגורל" הם 2,3,4...
2. חזקת ההורה העיקרי.
3. אחריות הורית משותפת (המלצת ועדת שניט).

בחרנו להציג את עמדתנו לגבי כל אחת מהאפשרויות.

#### 1. צמצום גיל החזקה

חזקת הגיל הרך היא חזקה מגדרית שבוטלה מזמן בכל מדינות המערב אך בישראל נשמעים קולות, בעיקר מצד בעלי אינטרס או כאלו שלא מבינים את מהות הנושא, לפשרה פוליטית בה יצומצם גיל החזקה, פשרה הסותרת את כל התפתחות החשיבה המודרנית בעולם טובת הילד מהי, השינויים החברתיים, הממצאים המחקריים והמציאות בעולם, וכמובן שאין לה דבר ועניין עם טובת הילד.

הורדת הגיל בחזקת הגיל הרך, שנכון להיום קובעת שילדים עד גיל 6 יהיו בחזקת אימם בלבד, על רקע מגדרי וללא כל בחינה של טובת הילד, היא חסרת כל משמעות שכן בפועל החזקה, מרגע שנקבעה, תקפה לכלל הילדים, ללא קשר לגילם, ונמשכת עד גיל 18.

<sup>1</sup> סקירה משפטית בנושא "חזקת הגיל הרך בישראל ובעולם" שנערכה על ידי הלשכה המשפטית, תחום חקיקה ומחקר משפטי, בכנסת – 20.5.2012

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

אחים בוגרים יהיו אוטומטית בחזקת האם כאשר אחד הילדים נמצא מתחת לגיל 6 (או לגיל החדש שיקבע), וזאת על סמך העיקרון השיפוטי שאין להפריד בין אחים, ומעשית, החזקה לא משתנה גם בהגיע צעיר הילדים לגיל 6 (או לגיל החדש שיקבע), וזאת על סמך העיקרון השיפוטי של שמירת הרצף והקביעות בחיי הילדים.

### 2. חזקת ההורה העיקרי.

**חזקת ההורה העיקרי לא אומצה באף מדינה מערבית משעה שאלו נקטו בגישה שיש לילד שני הורים ולא הורה ראשי והורה משני.**

החזקה, כשמה כן היא: ההורה העיקרי הוא ההורה שטיפול יותר בילד לפני הפרידה, והוא זה שימשיך לטפל בילד גם לאחר הפרידה, לכאורה כדי לשמור על יציבות בחיי הילד.

מכיוון שאנו נמצאים בליבו של תהליך של שינוי חברתי, עדיין ברוב המקרים חלוקת התפקידים בין ההורים היא החלוקה המסורתית לפיה עיקר תפקידה של האם הוא לטפל בילדים, ועיקר תפקידו של האב לדאוג לפרנסה. כיוון שכך, סביר שהמטפל העיקרי יהיה כמעט תמיד האמא.

אך בדיוק כמו בחזקת הגיל הרך, חזקת ההורה העיקרי מונעת קידום של נשים במישור הפרטי והכללי מתוך כך שהיא קושרת אמהות, במיוחד לילדים רכים, לביתן, מונעת מהן כל אפשרות קידום והתפתחות, ואינה מאפשרת לשוק העבודה להשוות תנאי שכר, התלויים בזמינות גבוהה יותר ושעות עבודה ארוכות יותר. יתרה מזאת, חוק שכזה אינו מתחשב בדעתה, צרכיה או רצונה של אותה אם.

### **לחזקת ההורה העיקרי יש את כל המגרעות הקיימות בחזקת הגיל הרך:**

1. היא מלבה ומעצימה את המאבק בין בני הזוג מאחר וכל אחד מהם יצטרך להוכיח את רמת הטיפול שלו בילד.
2. אינה מאפשרת להורים להגיע להסכמה ביניהם, מאחר ולאחד ההורים יש יתרון מובנה על רעהו.
3. אינה מאפשרת ניואנסים והתייחסות פרטנית לילד ולמשפחה.
4. יוצרת היררכיה בין ההורים.
5. מקבעת את מעמדה של האם כמטפלת וכובלת אותה לבית ולמטבח.
6. מקבעת את מעמדו של האב כמפרנס ומונעת ממנו קשר מיטבי עם ילדיו.
7. והחשוב מכל – אינה נותנת מענה לטובתו של הילד.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

כמובן עולה גם התהיה מה יקרה במקרים בהם, מסיבות כאלה או אחרות, האב הוא זה שטיפול בילדים? האם נדחוק אז את רגליה של האם, נורמטיבית ככל שתהיה, מסורה ואוהבת ככל שתהיה, גם אם עסוקה מעט יותר, או מקדמת קריירה משלה, מחיי ילדיה?

חלוקת התפקידים במשפחה נקבעה על ידי בני הזוג כפי שהתאים להם. בין אם החלוקה ביניהם היתה של אבא מפרנס עיקרי ואמא שהשקיעה יותר בבית ובילדים, או להיפך – שני ההורים תרמו כמיטב יכולתם וכישוריהם לרווחת המשפחה. שינוי התנאים של אותה משפחה יוביל בהכרח לשינוי בחלוקת התפקידים. החוק אמור להכיר בשינוי זה, ולאפשר אותו, תוך שהוא מבטיח לילד את נוכחותם הפעילה של שני הוריו, כנדרש כדי לקיים את טובתו.

אין חולק שגם אותם אבות שעיקר תרומתם למשפחה היתה כלכלית, עדיין היו שותפים בחיי הילדים, גם אם הם רק קילחו והשכיבו לישון, או בילו עם הילדים בסופי השבוע. אבות אלה, עם שינוי הנסיבות בעקבות הפרידה, יוכלו, ירצו, **וחובה לאפשר להם ואף לדרוש מהם**, להיות יותר עם הילדים, לקחת אחריות רחבה וכוללת על הורותם, ליצור סדר עדיפויות חדש, ולהיות עם הילד על פי צרכיו ובהתאם לנסיבות החדשות.

ואם נעזוב לרגע את הדיון המקצועי/פוליטי ונתמקד בשפה, הגדרה של "הורה עיקרי" או "משמורן", טומנת בחובה את האמירה כי ההורה האחר הוא "הורה משני". עצם המונח מדגיש עד כמה החזקה משפילה ומרחיקה את אחד ההורים, לרוב את האבות, מקשר עם ילדם. במקום לחבק את האבות ולעודד אותם לשמור על הקשר עם ילדיהם אנחנו מקבעים ומעצימים את ההתייחסות להורותם כדבר משני, ומתוך כך דוחקים אותם מתפקידם ההורי.

### 3. אחריות הורית משותפת (המלצת ועדת שניט).

אחריות הורית משותפת אינה מילת קסם, אך להחלפת חזקת הגיל הרך באחריות הורית משותפת חשיבות רבה. המדינה משנה בכך את הגישה להורות ולילדים, **ומביעה בקול רם וצלול את חשיבותם של שני ההורים לילד גם לאחר פרידה וגירושים**, כמו גם את חובתה של המדינה לשים בראש מעייניה את הדאגה לילדים, ואת זכותו של כל ילד ששני הוריו ימשיכו לגדלו.

ועדת שניט ממליצה לוותר על המונחים חזקה ומשמורת, וקובעת כי ההגדרה היחידה שהיתה להורים כשהם חיו כזוג, אמא ואבא, היא זו שתהיה גם לאחר גירושיהם.

על פי גישה זו לא יהיו יותר הגדרות הוריות מפלות בין ההורים ולכן בית המשפט לא יצטרך לקבוע הגדרות הוריות כאלו או אחרות אלא **אך ורק** את אופן מימוש האחריות ההורית על ידי כל אחד מההורים, כשחלק מאחריות זו הם זמני השהות של הילד עם כל הורה, חלק נוסף הוא כלכלת הילד (ועדת שיפמן), וכמובן הדאגה לבריאות, לחינוך וכו'.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

בפרקטיקה היום יומית לא יתאפשרו מאבקים בין ההורים על הגדרה כזו או אחרת שכן בתי המשפט לא ידונו במתן הגדרות להורים. תפקידם יהיה להבטיח את השותפות באחריות ההורית, כאשר אופן מימושה, כמתקיים במדינות רבות אחרות, יקבע עבור כל תא משפחתי בהתאם לקריטריונים לבחינת טובת הילד.

**ברגע שלא תהיה כל הגדרה הורית מלבד אמא ואבא, מאליו נעלם הצורך באחד המאבקים היותר כואבים – מאבק טעון אמוציות שהמערכת כיום אינה מסוגלת לפתור, ובעצם מלבה ומעצימה אותו. ביטול חזקת הגיל הרך, ואי מתן כל הגדרה הורית יהפוך את הנושא מבעל חשיבות עליונה ללא רלוונטי.**

ההגדרה ההורית היא בעלת חשיבות עצומה, הן לילד, שהוריו משמשים לו דוגמה ומודל, הרואה את שני הוריו במעמד הורי זהה, והן מבחינת ההורים עצמם שאיש מהם לא יראה את עצמו כבעל סמכות עליונה. בכך ייחסך מההורים הצורך להתייחס לילדיהם כאל "פרס" שיש לזכות בו, וככלי למאבק בהורה האחר, במקום לטפחו ולדאוג לרווחתו.

רוב ההורים הם הורים מיטיבים, ובתנאים רגילים יעשו כמיטב יכולתם עבור ילדיהם. כאשר שני ההורים מודעים לכך שהם שותפים באחריותם לילד, הסיכוי שהם ישתפו פעולה ביניהם במגוון נושאים הקשורים לילד גבוה יותר.

בשינוי החקיקה לאחריות הורית משותפת ותו לא, המדינה מחבקת את שני ההורים. את האב בכך שהיא דואגת לשמר ולחזק את הקשר שלו עם ילדיו מחד גיסא, אך גם מבטיחה מאידך גיסא שהוא אכן ימלא את חובתו, ישמור על קשר עם ילדיו ויעמוד בזמני השהות שנקבעו, בעזרת מגוון כלים שיהיו חלק מהחוק החדש.

במקביל, האם תפסיק להיות מתויגת כמי שתפקידה העיקרי הוא טיפול בילדים, שהאחריות להם וכל חובת גידולם נופלים על כתפיה, בין אם היא רוצה בכך ובין אם לאו. מעבר לתפקידה כאם, יתאפשר לה זמן לעיסוקים אחרים כמו עבודה, לימודים, קשר אישי וכו', בלי שזה יבוא על חשבון הילדים, ובלי לגזול מאיכות הקשר שלה איתם.

העובדה שלילד יש אב, והכרה במעמדו ככזה, לא מייתרת ואף לא ממזערת את האם, את תפקידה ואת משמעותה בחיי הילד.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

### אחריות הורית משותפת -

- א. מאפשרת לילדים קשר משמעותי עם אביהם.
- ב. מאפשרת לבתי המשפט להחליט החלטות המותאמות לכל ילד באופן אינדוידואלי.
- ג. תקפה לכל הילדים במשפחה, וילדים אינם מושפעים זה מזה.
- ד. מאפשרת ואף מעודדת הורים להגיע להסכמות ביניהם.
- ה. כשלעצמה מהווה צעד בהתפתחות המשפט והתאמתו לשינויים החברתיים בתפיסת האבהות, ומאפשרת גמישות עתידית ככל שתידרש.
- ו. משקפת הליכים חברתיים ונורמות חברתיות משתנות.
- ז. מעודדת ואף דורשת ומחייבת אבות להשתתף במידה רבה יותר בגידול ילדיהם לאחר הגירושים.
- ח. גם אם חלוקת האחריות ההורית לא תמעט התדיינויות היא בודאי שלא תגרום לריבוי התדיינויות ולו מעצם העובדה שאחד מנושאי ההתדיינויות אינו קיים עוד.

## לסיכום

במשך 25 שנים, מאז אשרור האמנה בדבר זכויות הילד ואילך, אנו שומעים קול עקבי, מבוסס ומגובה, הקורא לביטול חזקת הגיל הרך ולדיון פרטני בטובתו וצרכיו של הילד שהוריו נפרדים – אם קולן של ועדות ממשלתיות שדנו בעניין במשך שנים ארוכות תוך השענות על גוף ידע רחב, אם קולו של המחקר המדעי בתחום התפתחות הילד, ואם קולו של בית המשפט שהוריו של אותו ילד עומדים בפניו ומבקשים את דברו.

ההתנגדויות לביטול חזקת הגיל הרך מקורן באג'נדות ועניינים פוליטיים הזרים לטובת הילד.

החלופה היחידה לחזקת הגיל הרך אשר נותנת מענה לטובת הילד היא חלוקת האחריות בין ההורים לאחר פרידתם ללא הזדקקות לכל חזקה חלופית או להגדרה הורית שונה מההגדרה המקורית של "אמא" ו"אבא".

חלוקת האחריות ההורית תואמת את אמנת האו"ם, נותנת מענה לכל הסיבות שנימנו בעד ביטול חזקת הגיל הרך, מתיישרת עם העקרונות המשפטיים השונים, והולכת יד ביד עם תיאורית ההתקשרות ומחקרים פסיכולוגיים שנושאים התפתחות הילד. בית המשפט, שצריך לתת מענה למשפחות הניצבות בפניו, מוצא בחלוקת האחריות בין ההורים דרך להפסיק את אחד המאבקים היותר קשים בין הורים.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

בקביעת חלוקת האחריות ההורית ללא כל הגדרה המפלה בין ההורים המדינה מטילה את האחריות לילד על שני הוריו, ונותנת מענה לצרכיהם שלהם תוך שהיא מדגישה את חשיבותם של שני הורים להתפתחות מיטבית של הילד, ואקטיבית פועלת לקידום טובתו.

פשרה שמשמעה השארת חזקת הגיל הרך על כנה תוך הורדת הגיל מ-6, או החלפתה בחזקה מפלה אחרת כגון חזקת המטפל העיקרי, לא רק שאין בה דבר וחצי דבר הקשור לטובת הילד, אלא שפשרה שכזו תהווה פגיעה אנושה בשינוי המבורך המתחולל החל משנת 2008 בבתי המשפט לפעול לקידום טובתם של ילדים להורים גרושים. לא בכדי גם אמנה בין לאומית וגם ועדה ממשלתית מצביעות על כך שיש לבטל כל חזקה שהיא, ולהמירה בחלוקת האחריות בין ההורים.

**"חזקת גיל הרך, היוצרת היררכיה בין ההורים, מנוגדת לסעיף 18 לאמנה המטיל חובה על המדינות להבטיח הכרה באחריותם המשותפת של שני ההורים לגידול הילד והתפתחותו. קשר מיטבי ומרבי של הילד עם שני הוריו היא זכות בסיסית של הילד, ולא של ההורים, ותנאי מקדמי וראשוני למימוש זכות הילד הוא שהחוק לא יקבע חזקה אלא יקבע הסדר ששני ההורים ישתתפו בגידול הילד לפי טובתו".** (מתוך דו"ח ועדת שניט)

מילים אלה הן שצריכות להנחות את משרד המשפטים בבואו לדון בהצעת החוק.

### ועדת שניט - ביקורת

ועדת שניט הגישה דו"ח אשר בו המלצות במנעד רחב של נושאים המצריכים שינוי בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, ועדיין ישנם נושאים אשר לעמדתנו מצריכים חשיבה מחודשת. בחרנו להציג, בקצרה, שני נושאים.

#### א. מעבר מקום מגורים ללא הילדים

הסעיפים בהצעת החוק מחייבים אישור לשינוי הסכם הגירושין כך שיהיה מותאם למעבר מקום מגורים מהותי, לחו"ל או בארץ רק כאשר מעבר מקום המגורים הוא עם הילד. **אין בחוק כל התייחסות למעבר מגורים ללא הילד!**

מתוך מטרה לדאוג בראש ובראשונה לטובתו של הילד, הרי חשוב שטרם מעבר שכזה, שהשפעתו רבה ומשמעותית, ההורים יבנו, בעצמם או בעזרת בית המשפט, הסכם גירושין חדש אשר יתאים לשינוי המגורים, גם כאשר המעבר הוא ללא הילדים והרי שמירת הקשר עם הילד היא זכות הורית אך גם חובה הורית.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

### ב. צורך בשובר שוויון

סעיף 9ג' בדוח ועדת שניט קודם, בדורך לא דורך, כסעיף שובר שוויון, כאשר מספר חברי הוועדה התנגדו לו נחרצות.

"ככל שלא ימצא בית המשפט או בית הדין במכלול השיקולים האמורים בסעיף קטן (ב) מענה להחלטה הנדרשת כדי להכריע על חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהוריו, ייתן בית המשפט משקל מכריע לשיקולי שמירת היציבות בחייו של הילד ולאופן ולמידה בהם טופל על ידי כל אחד מהוריו במהלך חייו עד למתן ההחלטה, בלי שהדבר יפגע בשיקול של שמירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועידודם לשיתוף פעולה ביניהם, והכול תוך שמירת על עקרון טובת הילד כשיקול על".

מאחר ואנו מדברים על ביטול חזקת הגיל הרך ואי החלפתה באף חזקה אחרת, הצורך לקבוע מי מההורים יהיה ההורה המשמורן או המחזיק בילדים מתבטלת מאליה, ומתוך כך גם הצורך בשובר שוויון.

### מזונות ילדים

שיעור מזונות הילדים הלא הגיוני אשר משלמים כיום אבות גרושים הוא גורם עיקרי נוסף למלחמות ההורים הגרושים על גבם של הילדים.

המציאות כיום קשה ולא מובנת. אבות שמשכורתם בגובה השכר הממוצע במשק (ואף יותר) ולהם שני ילדים ומעלה, נידונים ביום חתימת הסכם הגירושין לחיי עוני.

אבות רבים, עקב סכום מזונות הילדים הגבוה שעליהם לשלם, אינם מסוגלים לדאוג לכלכלת הילד כאשר הוא חי עימם ולעיתים אף להשיג דיור נאות בסמיכות לילדיהם ולכן נאלצים לחזור לבית ההורים, או לשכור דירה מרוחקת וקטנה. כך או כך המשמעות היא פגיעה בקשר עם הילד ובילד עצמו שאין לו תנאים של בית כאשר הוא שוהה עם אביו.

### האבסורד הגדול

אב גרוש אשר מלין את ילדו כמחצית מהזמן משלם סכום מזונות די דומה לאב אשר כלל לא מלין את ילדו!

אב גרוש אשר מלין את ילדו כמחצית מהזמן משלם מדור כפול! האב משלם עבור חדר לילד בביתו, ובנוסף לכך משלם מדור מלא לחדר הילד בבית האם.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

אב גרוש אשר מלין את ילדו כמחצית מהזמן ושכרו דומה או נמוך משכר האם עדיין ישלם מזונות.

אב גרוש אשר ילדו נמצא בחזקתו, לא יקבל מזונות מהאם, פשוט כי נשים במדינת ישראל לא משלמות מזונות, גם כאשר הן עובדות ומתפרנסות יפה.

אב גרוש, אשר שכרו נמוך משמעותית משכר האם, עדיין ישלם את סכום המזונות הרגיל, בדומה לאב ששכרו גבוה מהותית משכר האם.

חוקי המזונות לילד יהודי, נוצרי ומוסלמי שונים מהותית, כאשר התשלום על ילד יהודי גבוה בצורה משמעותית.

### ועדת שיפמן

נקודת המוצא עליה ממליצה וועדת שיפמן, לאחר דיונים רבים ובהם מחקר משווה בנושא אשר תואם את הנעשה במדינות רבות בעולם, היא שעל שני ההורים מוטלת החובה לכלכל את ילדיהם – על פי יכולתם הכלכלית וביחס לזמן בו שוהים הילדים אצל כל אחד מהם, כאשר חישוב סכום המזונות יקבע בנוסחה שקופה וברורה.

לרוב, בעקבות הגירושין ועד להקמת משפחה חדשה בסבב ב', רמת החיים של שני ההורים יורדת (משתי משכורות המתחזקות בית אחד, כל אחד מההורים מתחזק בית באופן עצמאי) ושימור רמת החיים הוא לרוב יעד לא מציאותי. אך נוסחת שיפמן מאזנת ככל הניתן בין שני בתי ההורים כך ששני הורי הילד יוכלו להלינו ולכלכלו.

לצד העיקרון החדש ששני ההורים יישאו במשותף בהוצאות גידול הילד על פי חלוקה ברורה, קבועה, וניתנת לחישוב עצמאי, המטרה העיקרית בקביעת נוסחה שכזו היא להמעיט ככל שניתן את ההתמקחויות וההתדיינויות ההורים. מניסיוננו, אחת התחושות הקשות בנושא תשלום מזונות הילדים היא אי הידיעה מה נעשה עם הכסף ולמה הוא משמש.

ברגע שתהיה נוסחה שכזו לחישוב סכום המזונות, כל הורה יוכל להיכנס לאינטרנט, להקליד את הנתונים המאפיינים את התא המשפחתי שלו ולקבל באופן מיידי את סכום המזונות, ועל מי מההורים לשלמו. כך המאבקים האינסופיים על גובה המזונות יעברו מהעולם. ברגע שהרגענו את שני ההורים וביטלנו את מוקד הסכסוך העיקרי – פעלנו בעיקר לקידום טובת הילד.

במקרים החריגים בהם שני ההורים מרוויחים שכר דומה וחלוקת זמני השהות של הילד שווה, לא תהיה העברת מזונות כלל וכל הורה יכלכל את ילדו בזמן שהוא שוהה אצלו. כאשר משכורות

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

ההורים אינן דומות ואו כאשר חלוקת זמני השהות אינה שווה, סכום המזונות יקבע בהתאם ליחס ההכנסות שלהם, גם בכל הוצאה חריגה.

יתרה מכך, מאחר והנוסחה פשוטה וזמינה, הרי שעדכון הסכומים בעקבות שינוי בנסיבות – משינוי הכנסה, ועד שינוי בזמני השהות, מכל סיבה שהיא – יהיה תהליך קצר ופשוט.

טענה החוזרת ועולה היא שאבות **ישתמשו בזמני שהות נרחבים** כדי לצמצם או אף לבטל את תשלום המזונות.

נדגיש, כאשר הילדים שוהים אצל אביהם, מאליו הוא נושא ישירות בהוצאותיהם. לא רק שבכך פוחתות הוצאותיה של האם, אלא שתשלום כפול זה – הן ישירות בגין הילדים, והן דמי מזונות לאם - יוצר עוול נורא כלפי האבות (שאינו מוכחש על ידי שום גורם!) בו רבים מהם מגיעים למצב בו אין באפשרותם לדאוג כלכלית לילדיהם הם, כשהם בביתם.

לטענה עצמה מתייחס **פרופ' שיפמן** בדו"ח הועדה:

"אמנם יש הטוענים שהצעתנו תשמש תמריץ מלאכותי לגברים להרחיב את ימי הטיפול בילד כדי לצמצם את חבותם במזונות. אך נראה לנו שכאן יחול הכלל ש"מתוך שלא לשמה יבוא לשמה", ואם באמת ובתמים מבקש האב להקדיש זמן רב יותר לילד, והדבר הוא לטובת הילד, אין אלא לברך על כך. כמובן יש לתת את הדעת לחשש של מאבק שלא בתום לב. זה חשש שלא קל להתגבר עליו מראש ואף ועדת שניט נתנה עליו את דעתה."

הפתרון המתבקש לשימוש אפשרי לרעה בזמני שהות הוא קביעת מסלול מהיר לתלונות על אי קיום המחויבות ההורית של מי מההורים כראוי וכנדרש, והתאמת סכום המזונות למציאות ולא הענשת כלל האבות באשר הם, ומתוך כך פגיעה ישירה בילדיהם.

### ועדת שיפמן - ביקורת

ועדת שיפמן ממליצה שהנוסחה תפעל רק כאשר לכל אחד מההורים לפחות 5 ימים בשבועיים, כאשר בשאר המקרים המצב יישאר כפי שהוא היום. נשאלת השאלה האם המלצה זו פועלת לטובת הילד?

במקרים רבים מידי האב רואה את ילדיו פחות מ 5 ימים בשבועיים. לעיתים זה "באשמתו", אך חשוב לזכור שבמקרים רבים זה בניגוד לרצונו, עקב המלצות גורמי המקצוע או עקב מרחק מגורים מהותי בין בתי שני ההורים.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

המטרה החשובה ביותר היא טובת הילד. זה אומר שאנחנו רוצים לעודד אבות להיות עם הילדים, להביא לשינוי חברתי גם במקרים "הקשים" יותר, ולכן גם אם התמריץ יהיה כספי, הפחתת סכום המזונות בעקבות הגדלת זמני השהות, הרי כל עוד זה מתקיים לאורך זמן ובצורה מיטבית הרי זאת טובת הילד.

אנו ממליצים לבטל לחלוטין את מגבלת 5 הימים או לצמצמה ככל הניתן.

### נושאים "קטנים" של חיי היום יום שחשוב לקדם:

#### א. זמני שהות מידיים

בפגישה עם שרת המשפטים הסברנו שבמקרים רבים, מייד עם פרידת ההורים, אם עקב מעבר מגורים של האם ללא אישור בית המשפט (למשל חזרה לבית ההורים) ואם מבחירה של האם שהאב לא יראה את ילדו, נוצר מצב עגום בו האב לא רואה את ילדו מספר ימים ואף מספר שבועות.

התשובה שקיבלנו היא שאכן הנושא מצריך טיפול, אך לא במסגרת החוק החדש אלא באמצעות קידום תקנה מתאימה. מאז לא קודמה התקנה.

#### ב. הפחתת מריבות ההורים על ידי קידום תקנה להוספת "טופס מידע" לכל פסק דין

ממאות הפניות המגיעות לעמותה כל שנה אנו למדים שפסקי דין רבים היוצאים מבתי המשפט למשפחה (אותו עיקרון כמובן לגבי פסקי דין מבתי הדין הרבניים) אינם נותנים מענה לנושאים רבים של חיי היום יום, דבר שכמובן מביא להעצמת סכסוכי ההורים הגרושים.

במרבית פסקי הדין נרשם מהו סכום המזונות החודשי, אך אין פרוט מה הוא כולל והסכסוכים לאחר מכן בהתאם. אותו עיקרון חל כמובן על נושאים רבים אחרים כגון חלוקת נטל הנסיעות בין ההורים, חלוקת זמני השהות בימים מיוחדים ועוד.

שלוש דוגמאות בסיסיות לנושא:

1. ביגוד והנעלה - בכל פסק דין למזונות ילדים נרשם סכום התשלום החודשי אך ברוב רובם של המקרים לא נרשם מה הוא כולל. אחד הנושאים "הקטנים" עליהם רבים הורים רבים הוא נושא הביגוד וההנעלה לשני בתי הילד. האם הם כלולים בסכום המזונות החודשי או לא. נכון הוא שאנשי המקצוע, בעקבות פסקי דין בהם צוין הנושא, מבינים שהם אכן נכללים בסכום החודשי,

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

אך הורים רבים, כל עוד זה לא כתוב שחור על גבי לבן בפסק הדין הפרטי שלהם, אינם יודעים מהו הנכון והדרך למריבות מיותרות מהירה.

2. תשלומים למוסד החינוכי - בכל תחילת שנה על ההורים לשלם לבית הספר. לרוב מקובל שהתשלום מתחלק חצי חצי בין ההורים. במקביל הביטוח הלאומי מעביר לאחד ההורים (האמא) את קצבת מענק הלימודים. בחלק קטן מפסק הדין השופטים כותבים שהתשלום למוסד החינוכי יחולק בין ההורים לאחר מימוש סכום המענק כפי שראוי ונכון שיהיה, אך במרבית פסקי הדין השופטים אינם מתייחסים לנושא.

3. זמני שהות בחגים - בפסקי דין רבים השופט מציין שחלוקת זמני השהות בחגים תהיה חצי חצי. ההורים רבים האם ימים מיוחדים כמו "אסרו חג" נחשבים בחלוקת החצי חצי או שהם ימים רגילים.

### הפתרון המוצע

לאור דוגמאות בסיסיות אלו, אשר כמותן יש כמובן עוד רבות, אנו מציעים להוסיף לתקנות בתי המשפט "טופס מידע" אשר יצורף לכל פסק דין, כאשר ברוב המקרים השופטים יצטרכו רק להוסיפו ובמקרים חריגים בלבד יצטרכו למלא סעיפים בו.

בטופס ירשם מה כוללים המזונות (ביגוד והנעלה לשני הבתים, תשלומים למוסד החינוכי לאחר קיזוז מענק הלימודים, תשלומים רגילים לקופת החולים ועוד), לצד הבהרות שונות לחלוקת הקבצאות וההנחות השונות (למי מההורים ישולמו קבצאות הילד, האם שני ההורים זכאים להנחות שונות כמו הנחה במים או ארנונה ועוד), והשופט פשוט יצטרך לבחור/למלא את הסעיף המתאים לפסק הדין בו הוא פוסק.

לרוב נושאים אלו הינם קבועים, אך להורים הגרושים לא מוכרים. בדרך פשוטה זו ההורים יקבלו פסק דין בו יש תשובות למרבית הנושאים היום יומיים ולא יהיה מקום לפרשנויות או חילוקי דעות בהמשך הדרך. בכך נביא כמובן להגברת הוודאות של כל אחד מההורים לגבי פסק הדין ולצמצום מחלוקות ההורים אשר לרוב מגיעות ישירות לפתחו של הילד.

### ג. שתי תעודות מקור

זר לא יכיר זאת, אך כיום ילד להורים גרושים מקבל במוסד החינוכי שתי תעודות. כאשר האב הגרוש מוגדר לא משמורן, התעודה לאבא בהתאם להנחיות משרד החינוך היא צילום ולא מקור. רק כאשר לאב הסכם משפטי של משמורת משותפת הוא זכאי לקבל תעודה שהיא מקור, בדיוק כמו האם.

## עמותת "הורות משותפת = טובת הילד"

נשאלת השאלה האם זו היא טובת הילד? האם ילד צריך לדעת שאת תעודת המקור, היפה והחגיגית, הוא צריך לתת לאמא ואת התעודה המצולמת עליו לתת לאבא? האם זאת הדרך בה אנו רוצים לגדל ולחנך את ילדינו? האם זאת התמודדות שהילד צריך לעבור?

### ד. מסירת מידע לשני הורי הילד

כיום, כאשר הורים בוחרים לגור בנפרד, מען הילד רשום אצל הורה אחד בלבד. רק הורה זה ימשיך לקבל את כל המידע, באופן אוטומטי וכברירת מחדל. ההורה האחר, האב כמובן, יכול אמנם לבקשו, אך בגדול האב מנותק ממידע לגבי ילדו.

המידע הזה הוא מידע שבזכות, שכל הורה צריך וחשוב שיקבלו כדי להיות מעורה בחיי ילדיו (כגון: רישום ושיבוץ לגן או לבית הספר, זימון ליום ההכרות לקראת עליית הילד לכיתה א', מידע רשמי מבית הספר, מידע בעניין טיפול רפואי, צו גיוס ראשון), ולא מידע שבחסד, **כך שאין הצדקה שהורה יצטרך לבקש מידע זה.**

### הכשל החברתי:

**מעצם מתן הרשות להורה (לאב) לקבל או לא לקבל את המידע** קובעת המדינה שהאבות הגרושים הינם הורים סוג ב' ואין כל חשיבות שיקבלו את המידע הנוגע לילדם, ובכך מטילה המדינה את כל האחריות ההורית על הורה אחד בלבד, האמא.

בברכה ובתקווה,

גיא רוה, יו"ר

עמותת "הורות משותפת=טובת הילד"

[Guyraveh04@gmail.com](mailto:Guyraveh04@gmail.com)